प्रवर्तक श्रीकान्तिविजयजी-जैनऐतिहासिक ग्रन्थमाला पुष्प ७ मुं.

જૈન ઐતિહાસિક ગૂર્જર કાવ્ય-સંચય.

સંગ્રાહક અને સંપાદક,

શ્રીમાન્ જિનવિજયજી
(આચાર્ય ગૂજરાત પુરાતત્ત્વ મંદિર.)

પ્રકાશક–

શ્રીજૈન આત્માનંદ સભા, ભાવનગર.

વીરસંવત્ ૨૪૫૨	મૂલ્ય રૂ. આ.	વિક્રમસંવત્ ૧૯૮૨
આત્મસંવત્ ૩૦	૨—૧૨	ઇસ્વી સન્ ૧૯૨૬

આ પુસ્તક મણિભાઇ મ. ગુપ્તે વડોદરા આર્ય સુધારક
છાપખાનામાં છાપ્યું અને શ્રીજૈન આત્માનંદ સભા,
ભાવનગર, એમણે પ્રસિદ્ધ કર્યું. તા. ૧૦-૧૮-૨૬.

કિંચિદ્ વક્તવ્ય.

શ્રીજૈનશાસનની ઉન્નતિ કરનારા આચાર્યો, સાધુઓ, સાધ્વીઓ અને ગૃહસ્થોનાં જીવનચરિત્ર-સૌરભને પ્રસરાવનાર, પ્રાચીન ગૂજરાતી ભાષામાં રચાયેલ, પ્રામાણિક ઐતિહાસિક પ્રબંધસંગ્રહરૂપ આ ગ્રંથપુષ્પને, પ્રાચીન જૈન ઇતિહાસ પ્રકાશમાં મૂકાવવા પ્રશસ્ત પ્રયત્ન કરનાર પ્રવર્તકજી શ્રીકાન્તિવિજયજી મહારાજના પવિત્ર નામથી અંકિત થયેલી ગ્રંથમાલાના ૭ મા પુષ્પ તરીકે પ્રસિદ્ધ કરતાં અમ્હને અતિ આનંદ થાય છે.

અતિ આનંદ થવાનું અન્ય કારણ એ પણ કહી શકાય કે આ ગ્રંથપુષ્પ પણ અનેક ઐતિહાસિક પરાવર્તનોમાંથી પસાર થઇ અનેક અણધાર્યા સંયોગો, વિઘ્નો અને અનેક વર્ષોની માંધાવસ્થામાંથી વિમુક્ત થઇ, કરમાતું બચી જઇ સાહિત્યપ્રેમી પ્રવર્તકજી શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજ તથા તેમના સુશિષ્યરત્ન વિદ્યાવિલાસી સાક્ષર **શ્રીચતુરવિજયજી** મહારાજની અવિરત પ્રેરણા-ઔષધિથી ચિરકાલે પણ ચિરંજીવ થઇ સજ્જન સાક્ષરોની દષ્ટિસમક્ષ ઉપસ્થિત થઈ શક્યું છે.

આજથી આઠ વર્ષ ઉપર અમ્હે આ ગ્રંથના પ્રકાશનનો આરંભ કરેલો, ત્યારે અમ્હને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન હતો કે-' આ પ્રકાશનને લગભગ દસકો વીતાવવો પડશે અને તેના સંપાદનનું કાર્ય અમ્હારે અનેક સાક્ષરોના હાથમાં મૂકવું પડશે.' પરંતુ કાલના ગર્ભમાં રહેલ ભાવિ કોણ જાણી શકે છે? આ ગ્રંથના મુખ્ય સંપાદક સાક્ષર શ્રીયુત જિનવિજયજી ગૂજરાત પુરાતત્ત્વ મંદિરમાં આચાર્ય તરીકે જોડાયા પછી આ ગ્રંથનું સંપાદનકાર્ય શિથિલ થયું. ત્યાર પછી અમ્હારે અન્ય સાક્ષરોનો આશ્રય શોધવો પડ્યો અને સદ્ભાગ્યે આટલે લાંબે વખતે પણ આજે અમ્હે આ ગ્રંથ-પુષ્પ વાચકોના કરકમલમાં મૂકવા શક્તિમાન્ થઇ શકયા છીએ.

આ સ્થલે જણાવવું સમુચિત લેખાશે કે-આ 'કાવ્યસંચય' ના મૂલ કાવ્ય-રાસોનું સંશોધન અને કેટલોક રાસ-સાર શ્રીમાન્ જિનવિજયજીએ કરેલ છે. કેટલોક રાસ-સાર વકીલ મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ બી. એ. એલ એલ બી. એમણે તથા વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી બી. એ. એલ એલ બી. એઓએ તથા ઉપોદ્ઘાત, પરિશિષ્ટો સાથે કેટલોક રાસ-સાર છોટાલાલ મગનલાલ શાહે અને અંતિમ ભાગ (પૃ. ૧૧૩ થી ૧૭૬) પંડિત લાલચંદ્ર ભગવાન્દાસ ગાંધીએ તૈયાર કર્યો છે. અત એવ તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે.

પોતાને અનેક કાર્યવ્યવસાય અને ઉપાધિયો છતાં આ કાર્ય પૂર્ણ કરવા તરફ લાગણીથી લક્ષ્ય રાખી, નિઃસ્વાર્થભાવે પોતાના અમૂલ્ય સમયનો ભોગ આપી આ ગ્રંથનો મહત્ત્વપૂર્ણ અવશિષ્ટ ભાગ તૈયાર કરવામાં અને સંશોધનાદિમાં સાહિત્યપ્રેમી પંડિત લાલચંદ્ર ભગવાન્દાસ ગાંધીએ જે સ્તુત્ય પરિશ્રમ કરી અમ્હને નિશ્ચિન્ત બનાવ્યા છે, તે બદલ પુનઃ તેમનો અંતઃકરણથી આભાર માનવાની-કૃતજ્ઞતા પ્રદર્શિત કરવાની અમ્હારી ફરજ વિચારીએ છીએ.

ઇતિહાસરસિક સાહિત્યપ્રેમી સજ્જનો આ ગ્રંથનું અવલોકન કરી ગ્રંથકારોના, સંશોધકોના અને પ્રકાશકના પરિશ્રમને સફલ કરો અને આવાં અન્ય કાર્યો પ્રકાશિત કરવામાં તેમને પ્રોત્સાહિત કરો એવી અભ્યર્થના કરી વિરમીએ છીએ.

વીરસં. ૨૪૫૨
અક્ષયતૃતીયા.

—પ્રકાશક

ઉપોદ્ઘાત.

પ્રસ્તુત **ઐતિહાસિક કાવ્યસંગ્રહમાં** ભિન્ન ભિન્ન એકત્રીસ વ્યક્તિઓ સંબંધી તેત્રીસ કાવ્યોનો સંચય સંપાદક મહાશયે કરેલો છે. આ કાવ્ય-સંચય ચોપાઇ, ભાસ, રાસ, ફાગ, પ્રબંધ, સઝાય, સ્તુતિ અને વિવાહલા આદિ ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારોમાં વહેંચાયેલો છે. કાવ્યોનો રચનાકાળ ચૌદમા સૈકાથી પ્રારંભી વીસમા સૈકાના પ્રથમ ચરણ સુધી લંબાયેલ છે. આ ઉપરથી એમ કહી શકાય કે, આપણને આ સંગ્રહથી ચૌદમા સૈકાથી ઓગણીસમા સૈકાના અંતર્ગત સંયોગોનું વાસ્તવરૂપ, ધાર્મિક, સમાજ અને રાજકીય વ્યવસ્થા; રીતરિવાજો, આચાર, વિચાર અને તે સમયના લોકોની ગતિનું લક્ષ્યબિંદુ એ દરેકને લગતી સામાન્ય માહિતી પ્રાપ્ત થઇ શકે છે. કાવ્યો વ્યક્તિના વૃત્તાંતથી રંગાયેલ હોવાથી, તેમાંથી 'અદ્ભુત કલ્પના, ચમત્કારિક બનાવો કે વિવિધ રસોના આસ્વાદની આશા રાખવી અનાવશ્યક ગણી શકાય. પરંતુ વિશેષ કરીને સાધુઓનાં ચરિત્રો હોવાથી વૈરાગ્ય, શાંત રસમિશ્રિત વિવિધ નીતિ વિષયક કાવ્યના અંશો હસ્તગત થઇ શકે ખરા.

જૈનસમાજ વ્યાપારપ્રધાન હોઇ, સાહિત્ય પ્રતિ તેની સ્વાભાવિક અભિરુચિની ઉણપ હોય છે, તેથી તે (જૈનસમાજ) સાહિત્યનો યથોચિત સત્કાર કરી શકતો નથી. ધનપ્રાપ્તિના વ્યવસાયમાં સમાજના આવશ્યક અંગોની ઉપેક્ષા કરવાથી કેવાં કટુ ફળો ભોગવ્યાં છે, ભોગવે છે અને ભાવિમાં કેવાં ભોગવશે તે પ્રાજ્ઞજનથી અજાણ્યું નથી. આમ અનાદર રાખવાથી કેટલુંય સાહિત્ય વિકરાળ કાળના ગર્ભમાં અંતર્ધાન થયેલું જાણી શકાય છે. પરંતુ હમણાં હમણાં કેટલીક પુસ્તકપ્રકાશક સંસ્થાઓનું લક્ષ્ય પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય પ્રકાશન કરવા તરફ દોરાયું છે અને કેટલાક ગ્રંથો પ્રકાશિત પણ થયા છે.

જૈન પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રકાશનની શરૂઆત.

ગુજરાતી જૈન સાહિત્યનું પ્રથમ દર્શન જૂની વાંચનમાળામાં વીરવિજય કૃત હિતશિક્ષાની ગરબીનું થયું. ત્યાર પછી બૃહત્ કાવ્યદોહનમાં કેટલાંક સ્તવનો, સઝાયો, સ્તુતિઓ, પદો વિગેરે કેટલીક ભૂલોથી મિશ્રિત થયેલ વાંચવામાં આવ્યાં. તે પછી પ્રાચીન કાવ્યમાળામાં સ્વ. સાક્ષરવર્ય હર-

ગોવિંદદાસ કાંટાવાળાના આગ્રહથી **શીલવતીનો** રાસ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. આ રાસની પ્રસિદ્ધિ પછી જૈનેતર વિદ્વાનોનું કંઈક લક્ષ્ય જૈન ગૂજરાતી સાહિત્ય પ્રતિ આકર્ષાયું. તે પછી મુંબાઈમાં ભરાયેલ ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં રા. **મનસુખ કિરતચંદ** મ્હેતાનો "ગૂજરાતી ભાષામાં જૈન સાહિત્યનો ફાળો" એ નિબંધ વંચાયાથી ગૂજરાતી સાહિત્યમાં જૈનોનો આટલો મોટો અદ્વિતીય ફાળો અસ્તિત્વ ધરાવે છે, તે સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યા. પ્રાચીન ગૂજરાતી સાહિત્ય વિષે આટલો પ્રકાશ પડ્યા છતાં પણ જૈનેતરોની માફક જૈનોને કોઈ રાજા કે કોઈ સંસ્થા તરફથી મદદની અસંભવતાથી સાહિત્ય કંઈ પ્રકાશમાં આવી શક્યું નહી. પહેલાં એ તો લખાઈ ચૂક્યું છે કે જૈનસમાજ વ્યાપારપ્રધાન હોઈ તેઓનું તે પ્રતિ દુર્લક્ષ્ય તો હતું જ. તેમ સાધુઓને પણ સંસ્કૃત કે પ્રાકૃત સાહિત્ય જેટલું ગૂજરાતી સાહિત્ય વિષે અભિમાન ન્હોતું. તેથી જૈનસમાજ ગૂજરાતી સાહિત્યના મોટા ખજાનાની માલેકી ધરાવવા છતાં પણ ભાષા કે ઈતિહાસ તત્ત્વોના સંશોધકોની આશાઓ તૃપ્ત કરી શક્યો નહીં. દિવસે દિવસે માસિકોમાં, વર્તમાનપત્રોમાં અને સાહિત્ય પરિષદમાં જૈનેતરો દ્વારા પોતાના ગૂજરાતી સાહિત્ય વિષે થતા પ્રયત્નોથી કેટલાક જૈન વિદ્વાનોના હૃદયમાં પોતાનું પ્રાચીન ગૂજરાતી સાહિત્ય પ્રકાશિત કરવા ઉત્કટ ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ. દરમ્યાન રા. રા. **મનસુખલાલ રવજીભાઈ** દ્વારા **રાયચંદ્ર** જૈન કાવ્યમાળાના બે ગુચ્છકો પ્રકાશિત થયા. તે પછી વિદ્વાન્ **ભગુભાઈ** કારભારીના પ્રયત્નથી શ્રીમાન્ **શેઠ દેવચંદ લાલભાઈના પુસ્તકોદ્ધારના ફંડના** કાર્યવાહકોનું ધ્યાન ખેંચાયું. તે પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ દ્વારા અત્યાર સુધીમાં છ ભાગો બહાર પડી ચૂક્યા છે, તે પછી તે પણ કંઈ શ્રમિત થઈ આરામ લેતું હોય તેમ જણાય છે.

ઉક્ત રેખા દર્શનાનુસાર સાહિત્ય જેમ જેમ પ્રકાશમાં આવતું ગયું. તેમ તેમ વિદ્વાનોના ભાષાસ્વરૂપાદિ સંબંધી અનેક શંકિત પ્રશ્નોનો ઉકેલ આવતો ગયો અને અગાઉ દૃઢ કરી રાખેલ મંતવ્યોને ફેરવવાં પડ્યાં. પહેલાં કેટલાક વિદ્વાનો સાહિત્યમાં 'જૈન સાહિત્ય' એવું ભિન્ન નામ આપતા (ટુંક દૃષ્ટિમાં), તેમનું ભાષાસ્વરૂપ પણ ભિન્ન ગણતા. પરંતુ જેમ જેમ પ્રકાશિત સાહિત્યનું અધ્યયન-અવલોકન વૃદ્ધિંગત થતું ગયું તેમ તેમ તે વિચારો ફેરવાતા ગયા. આ વિષે રા. રા. **મંજુલાલ જમનારામ દવે એમ. એ.** ગૂજરાતી પાંચમી સાહિત્ય પરિષદમાં "પ્રાચીન અને અર્વાચીન કાવ્યો" એ નિબંધમાં જણાવે છે કે "જૈન સાધુઓ પોતાના ગચ્છથી સંરક્ષિત

હોવાને લીધે શાન્તિથી સાહિત્યોપાસના કરી શકતા અને તે કાળની લોકવાણીમાં પોતાના 'વસ્તુછંદ' અને 'ભાષા છંદ' ના મધુર રાગો રચતા. આ સાહિત્યને કેટલાક 'જૈન સાહિત્ય' એવું નોખું નામ આપે છે, પરંતુ વસ્તુતઃ **તે જ પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય છે.** એમાં હવે કોઇ પણ જાતનો સંકોચ રાખવા જેવો નથી. અલબત્ત તે કાળની જૈન અને બ્રાહ્મણ શૈલીમાં ફેર છે અને તેનું કારણ નથી તેમ નથી. તે કાળની બ્રાહ્મણ શૈલી સંસ્કૃતને વધારે અવલંબતી ત્યારે જૈન શૈલી પ્રાકૃતાદિમાંથી શબ્દભંડોળ ભરતી. પરંતુ ઉભયનો આશય તો એકજ હતો. અને તે ધર્મ નામમાં જ સમાપ્ત થતો." (જુઓ પાંચમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનો અહેવાલ). આ પ્રમાણે વિદ્વાનોનાં હૃદય વિશાળ બની જૈન કાવ્યોનો આસ્વાદ કરવા લાગ્યાં. હજુ પણ કેટલાક વિદ્વાનોના હૃદયમાં જૈન ભાષાસ્વરૂપ ભિન્ન હોવાનો વિચાર દૃઢ મૂળ કરી રહેલ છે, પરંતુ આશા રાખી શકાય છે કે જ્યારે જૈન, જૈનેતર સાહિત્ય વિશ્વસનીય શાસ્ત્રીય અન્વેષણ પદ્ધતિથી પ્રસિદ્ધિ પામશે અને કોઈ નિષ્પક્ષપાત વિદ્વાનના હાથે ભાષાનો ઇતિહાસ સિલસિલેવાર લખાશે ત્યારે જ તે વિચાર કંઇક અસ્થિર થશે. અસ્તુ.

આ કાવ્યસંગ્રહ એક ઐતિહાસિક સામગ્રીના સાધનરૂપે પ્રકાશ પામે છે. એટલે આવાં સાધનો પણ ઇતિહાસમાં કેટલાં મહત્ત્વપૂર્ણ છે, તે પુરાતત્ત્વના શોધકો સારી રીતે સમજી શકે છે. ગુજરાતના ઇતિહાસનાં સાધનો જેટલાં જૈન સાહિત્યમાંથી હસ્તગત થશે તેટલાં અન્ય સાહિત્યમાંથી ભાગ્યેજ મળી શકશે. જૈનેતરોમાં ગુજરાતના ઐતિહાસિક સાહિત્યનો ફાળો આપી શકે તેવાં ફક્ત કીર્તિકૌમુદી, કાન્હડેપ્રબંધ, અને અન્ય એક બે એ સિવાય ભાગ્યેજ વિશેષ મળી આવશે. ત્યારે જૈનોમાં પ્રભાવક ચરિત્ર, પ્રબંધ ચિંતામણિ, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ, કુમારપાળ સંબંધી ત્રણ મોટા ગ્રંથો. દ્વયાશ્રય, હીરસૌભાગ્ય, સોમસૌભાગ્ય આદિ અનેક સંસ્કૃત, પ્રાકૃત ગ્રંથો તે સિવાય ગુજરાતી ભાષામાં "જૈન ગુજરાતી ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ, યશોવિજય ગ્રંથમાળા દ્વારા પ્રકાશિત ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ ૮ ભાગો, અને ગુજરાતી ગદ્યમાં કેટલાક છુટા છવાયા પ્રકાશિત થયેલ ઐતિહાસિક પત્રો આ વિસ્તીર્ણ સાહિત્યનું સૂક્ષ્મતાથી અવલોકન કરવામાં આવે તો જૈનોનું જ નહીં પણ ગુજરાતની સામાજિક, રાષ્ટ્રીય, ધાર્મિક સ્થિતિ, લોકોના આચાર-વિચાર, નાતિઓની વ્યવસ્થા આદિ અનેક બાબતોનું કેટલુંય વર્ણન મળી આવે છે. જ્યાં સુધી જૈન સાહિત્યનું સાંગોપાંગ બારીક-

ધ્યયા અધ્યયન નહીં કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ગૂજરાતનો પ્રામાણિક ઇતિહાસ લખી શકવાની આશા રાખવી તે વૃથા છે. જૈન સાધુઓએ પંદરમા સૈકા પહેલાં ઐતિહાસિક આદિ સાહિત્ય જેમ સંસ્કૃત ભાષામાં રચી સમાજને ઉપકૃત કરેલ છે, તેવીજ રીતે પંદરમા સૈકા પછીના ગૂજરાતી સાહિત્યના મોટા ફાળાથી સમાજ તેમનો ઋણી છે. પંદરમા સૈકા પછીનું ઘણું સાહિત્ય (પ્રાચીન) ગૂજરાતી ભાષામાં મળી આવે છે. તેથી તે સૈકા પછીનો સાહિત્ય, સમાજ કે રાજ્ય સંબંધીનો ઇતિહાસ રચવામાં રાસો, સઝાયો, સ્તુતિઓ, પ્રબંધો કે વિવાહલાઓ વિગેરે સાધનો ઘણોજ અગત્યનો ભાગ અર્પણ કરી શકે છે. એટલે પહેલાંના ઇતિહાસ માટે જેમ સંસ્કૃત સાહિત્ય અપેક્ષણીય છે, તેવી જ રીતે પંદરમા સૈકા પછીનું ગૂજરાતી સાહિત્ય તેટલું જ આદરણીય છે. આ સમયના પંદરમાં સૈકાથી સતરમા સૈકા સુધીના ઇતિહાસ માટે આ સાધનો સિવાય મુસલ્મિન લેખકોના અહેવાલો ઉપર આધાર રાખવો પડે છે. પરંતુ આપણી અને તેમની સંસ્કૃતિ વચ્ચે અનેક ભેદો હોવાને લીધે તેમના ઘણા અહેવાલો ભ્રમમૂલક મળી આવે છે. તેમ આપણા ગૂજરાતી સાહિત્યમાં રાજકીય બાબતો સિવાય અન્ય અનેક હકીકતો સંબંધી પ્રબંધો મળી આવે છે, જેનો મુસલમાની સાહિત્યમાં અભાવ હોય છે. એટલે તે ત્રણ–સાડાત્રણ સૈકાના ઇતિહાસ માટે ગૂજરાતમાં આ રાસાનું સાધન એક ઉપયોગી અંગ લેખી શકાય. આવાં સાધનોની કેટલી જરૂર છે, તેમ તેનું મૂલ્ય કેવું આંકી શકાય તે વિષે છઠ્ઠી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ્‌ના ઇતિહાસ વિભાગના પ્રમુખ શ્રીમાન્ પ્રો. બળવંતરાય કે. ઠાકોર પોતાના ભાષણમાં જણાવે છે કે “મતલબ કે ઉર્દુ, બંગાલી, ગુજરાતી આદિ વર્તમાન અને ફારસી, અર્ધમાગધી, અપભ્રંશ, સંસ્કૃત આદિ જુની ભાષાઓનું એ સૈકાઓનું–ચોકકસ એ સૈકાઓનું ગણી શકાય એવું સર્વ સાહિત્ય, જે જે મળી આવે, તે તે સંશોધીને પ્રગટ કરવું, એ એ સમયના ઇતિહાસનું જ એક અતિ મોટું કાર્ય છે. સાહિત્યની કે બીજી કોઇ દષ્ટિએ એ કૃતિઓ ગમે તેટલી ઉતરતી જણાય તથાપિ એ સમયની સંસ્કૃતિનો ઇતિહાસ ઘડાવવાને માટે એ જ સર્વોત્તમ સાધન છે” આ ઉપરથી સમજી શકાશે કે આપણને એ સમયનો શાસ્ત્રીય ઇતિહાસ ઘડવા માટે રાસાઓ, ભજનો, લોકગીતો, ગરબાઓ, સ્ત્રીઓના રાસાઓ, દુહા, સોરઠા, લોકવાર્તાઓ વિગેરે જે જે સાહિત્ય ઉપલબ્ધ થાય, તે તે સર્વે આવશ્યક અંગ પૂર્ણ કરી શકે તેમ છે. સાહિત્યદૃષ્ટિ કરતાં

ઐતિહાસિક દષ્ટિ અને ભાષાદષ્ટિ ધ્યાનમાં રાખીને જ આ રાસાઓને પ્રકાશમાં લાવવા પ્રયત્ન થયો છે, એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએ.

કાવ્યોને ભાષાસ્વરૂપની દષ્ટિએ અવલોકતાં સમયયાપન સાથે ભાષામાં કેવું પરિવર્તન થવા પામ્યું છે, મૂળ સંસ્કૃત શબ્દો કેવું સ્વરૂપ ધારણ કરતા ગયા અને કયા સ્વરૂપમાં રૂઢ થયા એ જ લક્ષ્યમાં રાખવું ઘટે. એટલે કાવ્યની પરીક્ષા ભાષાની દષ્ટિએ અને સાહિત્યની દષ્ટિએ કરવી ઘટે. કારણ કે ભાષાસ્વરૂપ દરેક જમાનાવાર કવિઓમાં એકધારૂં એટલે તેમના સમયમાં જે પ્રમાણે પ્રયોગો વપરાતા હોય તે પ્રમાણે તેઓ પ્રયોગ વાપરી શકે છે. પરંતુ કાવ્યના ગુણો વિકસાવવામાં કવિની પ્રતિભા ઉપર આધાર રહે છે. કાવ્યની ઉત્તમતા કે અનુત્તમતા યા ગુણ-દોષો કવિની પ્રતિભાને અવલંબીને રહ્યા હોય છે. તે માટે કાવ્યોની સમાલોચના કરતાં કાવ્યની ઉત્તમતા કે અનુત્તમતા ભાષાસ્વરૂપનું પૃથક્કરણ કરતાં મિશ્રિત ન થઈ જાય તે ધ્યાનમાં રહેવું જોઇએ. અતએવ કેટલીક વખત આપણે પંદરમા સૈકાનું પ્રતિભાશાલી કાવ્ય નિહાળી સતરમા સૈકાનું નિરસ કાવ્ય અવલોકી ભાષાસ્વરૂપનો વિચાર કરતાં ઉતાવળથી એવો મત બાંધી લઇએ છીએ કે આ ભાષા, આ પ્રયોગો યા રૂપાખ્યાનો તો અમુક સમાજનાં જ ભિન્ન છે. પરંતુ વસ્તુતઃ એમ નથી હોતું. તેમાં કવિની શબ્દરચના યા શૈલી જ આપણને ભ્રાંતિમાં નાખે છે. જૈનોના કાવ્યોનું અવલોકન કરતાં એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએ કે જેમ જૈનોના આદિમ આચાર્યોએ પ્રાચીનકાળના સાહિત્યમાં તત્સમયની ભાષાને જ પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું, એટલે પોતાનું સાહિત્ય તે સમયની પ્રાકૃતભાષામાં ગુંથ્યું હતું. તે જ પ્રમાણે અર્વાચીન (પંદરમા સૈકા પછીના) આચાર્યોએ ગૂજરાતી ભાષાના સાહિત્યમાં પોતાના સમયની, પોતે વિહરતા હોય તે તે પ્રાંતની ગ્રામ્ય ભાષાને જ પ્રાધાન્ય આપેલું છે. કોઇ કોઇ એમ પણ માને છે કે જૈનેતરોના કાવ્યોમાં સંસ્કૃત ભાષાના શબ્દો યથેષ્ટ વપરાયા છે, તેમ જૈનોના કાવ્યોમાં પ્રાકૃત. પરંતુ જૈનોનાં કાવ્યો બારીકીથી નિહાળવામાં આવે તો જરૂર ખાત્રી થશે કે તેમના કાવ્યોમાં દેખાતા પ્રાકૃત શબ્દો યા રૂપાખ્યાનો શુદ્ધ પ્રાકૃત નથી હોતાં, પરંતુ તેમના સમયમાં જે રૂપમાં રૂઢ થયેલ તે જ રૂપમાં તેમનાં કાવ્યોમાં સ્થાન પામેલ છે. એનું સબળ કારણ અન્ય એ પણ છે કે કેટલાક સંસ્કૃત, પ્રાકૃત ભાષામાં પ્રતિભાશાલી ગ્રંથપ્રણેતા જૈન કવિઓએ ગૂજરાતી ભાષામાં જે ગ્રંથો રચ્યા છે, તેને ધ્યાનપૂર્વક નિહાળતાં તેમાં વપરાયેલ શબ્દો અને કેટલાંયે રૂપાખ્યાનો શુદ્ધ

સંસ્કૃત કે શુદ્ધ પ્રાકૃત નથી હોતાં. તો કહો કે શું તેવા પ્રતિભાશાળી ગ્રંથકારોને ગૂજરાતી ભાષામાં તેવા શબ્દોના પ્રયોગો વાપરતાં તેનું વિકૃત સ્વરૂપ ધ્યાનમાં નહીં હોય? પરંતુ તેનું ખરું કારણ એ જ છે કે તેમના સમયમાં ગૂજરાતી ભાષામાં જે શબ્દો યા રૂપાખ્યાનો રૂઢ થયેલ તે જ સ્વરૂપમાં તેમણે પોતાનાં કાવ્યો રચ્યાં છે. વળી પ્રાચીન સમયમાં વિહારના યથેષ્ટ સાધનના અભાવે તેઓ લાંબા સમય સુધી જે વિભાગમાં વિહરતા તે પ્રાંતની ભાષાનો પટ તેમનાં કાવ્યોમાં જણાઈ આવશે યા તે સાધુઓનું જીવન વિશેષ ભાગે મુસાફરીમાં જ વ્યતીત થાય છે અને તેમાં પણ શહેરો કરતાં ગામડાઓનું સેવન વિશેષ હોય છે એટલે પરિભ્રમણના પ્રદેશોની ભાષાનો પટ તેમનાં કાવ્યોને લાગેલો હોય તે સ્વાભાવિક છે. વળી ગ્રામ્યજનોને પ્રતિબોધવા માટે જે કાવ્યો યા રાસાઓ કે કંઇ પણ રચના કરવી પડે તે તેમની ભાષાના સ્વરૂપ પ્રમાણે યા ગ્રામ્ય પ્રયોગોમાં રચના કરવી પડે એ તો સમજી શકાય તેમ છે જ. હાલ પણ એ અનુભવાય છે કે કોઈ શિષ્ટ લેખક ગામડામાં જઇ કંઇપણ ઉપદેશાત્મક મહત્ત્વપૂર્ણ ભાષણ પોતાની ભાષામાં આપશે તો તે ગ્રામ્યજનો બરાબર નહીં સમજી શકે, તેથી ઉલટું જેને ગામડાનો સંસર્ગ વધારે હશે અને તે ગ્રામ્ય ભાષામાં કંઇ ઉપદેશ આપશે તો તેની અસર તેમના ઉપર આબાદ થશે. તદનુસાર જૈન સાધુઓનું વિહારસ્થળ ગામડાં અને ગ્રામ્યજનોને પ્રતિબોધવા એટલે તેમનાં કાવ્યો વિશેષ કરી ગ્રામ્ય ભાષાથી જ ભરેલાં હોય છે. અધુના પણ વિચારાય તો જણાશે કે ગૂજરાતના જે જે લૌકિક વિભાગો અસ્તિત્વ ધરાવે છે.—જેમકે ચુંવાલ, વાગડ, વઢીઆર, પાટણવાડો, ઉગમણું, દશક્રોઇ, ચારૂતર, કાનમ, સુરતજીલ્લો વિગેરે અનેક વિભાગોની ભાષાના સ્વરૂપમાં, ત્યાંની શૈલીમાં, ઉચ્ચારમાં અનેક પ્રકારની ભિન્નતા જણાશે. જ્યાં કોઇ વિભાગમાં એક શબ્દ વ્યવહારમાં સારી રીતે પ્રચલિત હશે તે જ શબ્દ અન્ય વિભાગમાં નિંદ્ય ગણાશે. આનાં અનેક ઉદાહરણો પણ છે. તે આપવાથી વાચક અધીરો થઈ જાય તેમ સંદેહ રહે છે. જૈન કવિઓ પોતાના કાવ્યના અંતે રચનાસ્થળ જણાવે છે. તો તે કાવ્યોને અવલોકી તે જણાવેલ વિભાગોની ભાષાનું હાલ પણ અધ્યયન કરી, તે કાવ્યોને નિહાળે તો પણ અનેક પ્રયોગો હજુ પણ એવા ને એવા સ્વરૂપમાં કાયમ દેખાશે. અને તેથી આપણને જે જૈન પ્રયોગોની સૂગ છે તે દૂર થઇ શકે ખરી. તો એટલું લક્ષ્યમાં રાખવું ઘટે કે કાવ્યાવલોકન—સમયે જે જે પ્રયોગો યા શબ્દો આપણે ન સમજી શકીએ યા તે પ્રયોગોનું

સ્વરૂપ પ્રથમ જ વાર આપણને દેખાય તેથી એમ મત ન બાંધી લેવો ઘટે કે આ રૂપાખ્યાનો, આ શબ્દો તો જૈનભાષામાં જ વપરાયેલા છે. પરંતુ તેવા પ્રયોગો યા શબ્દોનું વિકૃત રૂપ અદ્યાપિ કોઇ સ્થળે ગામડાઓની ભાષાઓમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે કે નહીં તેમ નિહાળવું જોઇએ. જૈન કાવ્યોમાં કેટલાક એવા પણ શબ્દો મળી આવે છે કે સંસ્કૃત-શબ્દોનું પરિવર્તન તેમનામાં જણાઇ આવે છે. તેવા પરિવર્તનવાળા શબ્દો જૈનેતર કાવ્યોમાં નહીં મળે, પરંતુ હિંદના અન્ય ભાગોમાં તેવા જ પરિવર્તનવાળા તે શબ્દો મળી આવે છે. તેનું કારણ સાધુઓને એક પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં વારંવાર કરવી પડતી મુસાફરી પર આધાર રાખે છે. અંતે એમ જણાવવું જોઇએ કે જૈન કાવ્યોના અવલોકન પ્રસંગે હાલની ગ્રામ્યભાષાનું સ્વરૂપ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએ. તેમાં પણ અમદાવાદ જીલ્લાનાં ગામડાઓની ભાષા તથા વઢીઆર, ચુંવાળ, પાટણવાડા આદિ ગ્રામ્ય જનોએ લાંબા સમયથી પાડી રાખેલા ગૂજરાતના વિભાગોની ભાષાના સ્વરૂપનું અધ્યયન કરી રાખવું જોઇએ. આથી હું એમ કહેવા નથી માગતો કે તેમનામાં પ્રાકૃત શબ્દો નથી. પરંતુ જે શબ્દોનો પ્રયોગ વ્યવહારમાં થઇ શકતો તે જ શબ્દો તેમનામાં વપરાતા. વળી ધર્મ-શાસ્ત્રના પારિભષિક શબ્દો પ્રાકૃત હોવાથી તે શબ્દો નહીં જોયેલા જોવામાં આવે તેથી પણ કંઇક ભાષા જૂદી જણાય.

આ ઐતિહાસિક કાવ્ય સંચયમાં કેટલાંક કાવ્યો સાહિત્યની દષ્ટિએ પણ ઉત્તમ છે અને તે વાંચવાથી કવિની પ્રતિભા તેમાં સ્પષ્ટ તરી આવે છે. આ સંચયમાં વિ. સં. ૧૪૯૯ ની સાલમાં રચેલ 'દેવરત્નસૂરિ ફાગ' છે. તેમાં દેવરત્નના સંન્યસ્ત પછી કવિએ તેમના બ્રહ્મચર્યની દઢતા માટે આલંકારિક વર્ણન ઉત્તમ રીતે કરેલ છે —રતિ પોતાના પ્રિય વલ્લભ પ્રતિ કહે છે કે મહીતલમાં એક દેવરત્ન જ તમારી આજ્ઞાને માન આપતો નથી. તે ઠીક ન કહેવાય માટે તેના માન-ખંડન માટે કોઇ ઉપાય અજમાવવો જોઇએ. આ સાંભળી કામદેવ ક્રોધે ભરાઈ પોતાના મિત્ર વસંતને આમંત્રી સાધુને જિતવા માટે પ્રયાણ કરે છે. ત્યાં કવિએ વસંતનું વર્ણન કરતાં કથ્યું છે કેઃ—

(ફાગ)

ફલભરિ સહકાર લહકઇ, ટહકઇ કોઇલિ વૃંદ;
પારધિ પાડલ મહિમહ્યા, ગહિગહિઆ મુચકુંદ.

ચંદન નારંગ કદલી અ, લવલીઅ કરઈ આનંદ;
રમતી ભમઈ બહુ ભંગિઈં, રંગિઈં મધુકર વૃંદ.
વનિ વનિ ગાયન ગાયઈં, વાયઈ મલય–સમીર;
હસિમસિ નાચઈં રમણીઅ, રમણીય નવ નવ ચીર.
કિંશુક ચંપક ફોફલિ, ફલિઅ તરુવર સાર;
મયણ મહીપતિ ગાજઈં, રાજઈ રસ શૃંગાર.

(રાસ)

રતિપતિ અબલા–મલ સારીસઉ, રીસઈ ચાલઉ વીર રે;
મિત્ર વસંત પ્રમુખ નિજ પરિકરિ, પરિકરિઉ ગતિ ધીર રે.
આવિઉ મુનિવર પાસઈ તેજઝિ, જય તવ હઉ ઉત્સંતાપ રે;
સીયલ કવચ તસુ દેખી અતિઘણ, ઘણુંઘણુઆ ગસ–ચાપ રે.

આ પછી આગળના વર્ણનમાં મદનની હાર અને યતિના વિજયનું વર્ણન સુંદર રીતે આળેખાયેલું છે. પંદરગા સં૦નાં કાવ્યોને, તેમાં વપરાયેલ રૂપાખ્યાનોના સ્વરૂપને હલ વપરાતા સ્વરૂપમાં પરિવર્ત્તન કરવામાં આવે તો તે કાવ્યની ઉત્તમતા તુરત ધ્યાનમાં આવી શકે. આ પ્રમાણે કાવ્યોનું પૃથક્ પૃથક્ સ્પષ્ટીકરણ કરવા જઇએ તો પ્રસ્તાવનાનું પરિમાણ વિસ્તૃત થઈ જાય અને વાચકના ધૈર્યનો અંત પણ આવી જાય એટલે વિવેચન નહીં કરતાં એક આવશ્યક હકીકતનો ઉલ્લેખ કરી વિરમીશ. જૈનધર્મમાં સ્ત્રીઓનું સ્થાન પુરુષના જેટલું જ ઉચ્ચ માનવામાં આવ્યું છે. તેમ પુરુષોની માફક સ્ત્રીઓ પણ સંન્યાસ ગ્રહણ કરી શકે છે તદનુસાર અનેક મહિલાઓ સંન્યાસ અંગીકાર કરી સ્વપર કલ્યાણ સાધી ગયેલ છે. જૈનધર્મમાં સ્ત્રીઓને આટલું સ્વાતંત્ર્ય હોવા છતાં પણ કોઇ સ્ત્રી વિદુષી, કવયિત્રી કે પ્રતિભાશાળી ઉત્પન્ન થઇ હોય કે સેવા સમાજમાં પોતાનો જીવનભોગ આપી અમર થઇ હોય તેવો ક્યાંય ઉલ્લેખ મળતો નથી,[૧] પરંતુ

૧. વિ. સં. ૧૪૦૭ માં જેસલમેરમાં ગુણસમૃદ્ધિ મહત્તરાએ પ્રાકૃતમાં રચેલ અંજનાસુંદરી ચરિત સં. ૧૬૩૫ માં રતનબાઇએ મેડતામાં રચેલ રેંટીઆની સઝાય, સં. ૧૬૪૪ મા સાધ્વી હેમશ્રીએ ગૂજરાતીમાં રચેલ કનકાવતી આખ્યાન વિગેરે મળી આવે છે. સુપ્રસિદ્ધ કવિ કુંજર સિદ્ધર્ષિની સં. ૯૬૨ માં રચાયેલી ઉપમતિભવ પ્રપંચા કથાને પ્રથમ દર્શમાં ગુણા સાધ્વીએ લખી હતી તેમજ રાજીમતી સોનાબાઇ વિગેરે અનેક શ્રાવિકાઓએ અનેક ગ્રંથો લખાવ્યાના ઉલ્લેખો મળી આવે છે.

—લા. ભ. ગાંધી.

એક આનંદની વાત છે કે આ કાવ્યસંચયમાં બે વિદુષી સ્ત્રી—સાધ્વીઓના પ્રબંધોનો સંચય કરવામાં આવ્યો છે. તેમાં ખંભાતનો વતની ઓશવાળ સોની સીહગ અને તેની પત્ની રૂપાદેવીથી ઉત્પન્ન થયેલ 'મેલ્હ'નો પ્રબંધ છે. આ પ્રબંધ સાત ઢાલમાં યા ૭૫ શ્લોક પ્રમાણમાં સમાપ્તિ પામે છે. તેનું નામ સંન્યાસ સ્થિતિમાં ધર્મલક્ષ્મી રાખવામાં આવ્યું હતું. તેના વર્ણનમાં કવિ કહે છે કે–

જુગતિ હે ભગાત સવિ સાચવઇ એ, બહુ વિનય વિવેક વિચારુ એ.
ભણુઇ ગુણુઇ બહુ ભાવસું, અંગિ આલસ અંસ નિવારુ એ.
વાગદેવિ વર દિન પ્રતિ, સલોક સઇ ક્રુઠ પ્રચારુ એ.
લક્ષણુ–છંદ–પ્રમાણુ–સૂત્ર, આવડઇતાં ન લાગઇ વારુ એ.
શાસ્ત્ર સવે શ્રીમુખિ કરી, વળી જોઈએ અંગ અગ્યારુ એ.
અક્ષર અરથ એ જૂજૂઆ, વખાણુઇ વિવિહ પ્રકારુ એ.
જાણુએ સુધી ભાવ પદ, લિપિ પ્રીછઇ ભેદ અઢારુ એ.
ધારણુ કિસું વખાણીઇ એહ, પ્રગ્ના ન લાભઇ પારુ એ. ઇ. ઇ.

કવિના ઉક્ત વર્ણનથી જણાય છે કે તે બહુ વ્યુત્પન્ન હતાં. તેમની ધારણાશકિત પણુ અદ્વિતીય જણાય છે, જ્ઞાન પણુ અત્યુત્કૃષ્ટ સંપાદન કરેલ હોય તેમ અવલોકાય છે. જૈન સમાજે તેમની પ્રતિભાથી આકર્ષાઇ ' મહત્તરા ' નામના પદ પર તેમને નિયુક્ત કર્યાં હતાં, જે પદ જૈનોમાં અત્યુત્તમ મનાય છે. બીજો પ્રબંધ ' ઉદયચૂલા ' નામની સાધ્વી સંબંધી છે. આ એક નાનો ૧૯ કડી પ્રમાણમાં છે. એટલે તેમની સંસારાવસ્થા વિષે આપણે અજ્ઞાત રહીએ છીએ. કવિએ કેવળ તેમની સાધુ અવસ્થાનું જ વર્ણન કરેલ છે. તેમાં પણુ તેમના ગુણાનુવાદ જ ગાયા છે. એટલે તેમના વિષે વિશેષ પ્રકાશ પડી શકતો નથી. શ્રીમતી ઉદયચૂલા પણુ પૂર્વોક્ત ધર્મ–લક્ષ્મીની માફક ' મહત્તરા ' પદ પર નિયુક્ત હતાં. કવિ તેમના ગુણોનું કથન કરે છે કે—

(ઢાળ.)

ટાલિઉ વાદિઅ માણુ, પ્રગમત ક્રિયા અપ્રમાણુ
મહત્તરા સોહતી એ, રૂપિઇં મોહતી એ
નિઅવાણી રંજિઅ જાણુ, ભુવન કિઉં હરાણુ
તપ તેજિઈં દીપતી એ, રતિપતિ જીપતી એ.

મહિમા મેરૂ સમાણુ, ભવિઅણ વદઇ તુલ આણુ.
કીરતિ મહિમહઇ એ, ચીલઇ ગહગહઇ એ.
મહત્તરા જામલિ લોઇ, દીસઇ અવર ન કોઇ.
ઇણપરિ જંપતા એ, કવિયણુ મલપતા એ.
સાજ કરઉ અતિ સિણગાર, મહત્તરા ગુણહ ભંડાર.
આવી વંદઉ એ, જિમ જગિ ચિર નંદઉ એ. ઇત્યાદિ

ઉક્ત બે સાધ્વીઓના પ્રબંધથી આ ઇત્યાદિ સમાજનો કંઇક [ખ્યાલ] આવી શકે છે. વિદુષી સ્ત્રીઓનું સ્થાન પુરૂષ વર્ગમાં કેવું મહત્ત્વપૂર્ણ હતું તે સમજાય છે. સ્ત્રીઓ માટે આવા પ્રામાણિક પ્રબંધો મળવા બહુ દુર્લભ છે.

આ સંગ્રહ વિષે ઘણું કહેવા જેવું છે. પરંતુ તેના અધ્યયન પૂરતો સમયાવકાશ નહીં હોવાથી મૌન રહેવું પડે છે.

સંપાદક મહાશયે જેવી પ્રતો પ્રાપ્ત થઇ છે. તે જ પ્રમાણે સંપાદન કરેલ છે. કોઇ પણ જાતનો કાવ્યોમાં વધારો ઘટાડો કે રૂપાંતર કરેલ નથી. પ્રતો કયા રાસની ક્યાંથી પ્રાપ્ત થઇ અને તે કેવી હતી. આદિ પ્રશ્નોનું સમાધાન તેમણે રાસના સારમાં કરેલું છે. મૂળ મૂળ રાસાઓ આપ્યા પછી છેવટે તે દરેક રાસનો ગદ્યમાં સાર આપેલ છે. જેથી જેમને પદ્યબંધ ભાષા ક્લિષ્ટ લાગે અને સમજ ન પડે આ કંટાળો આવે તેવાઓને માટે તે ઘણો ઉપયોગી થઇ પડશે.

શ્રીમાન્ સંપાદક મહાશયની પ્રતીતિ આપણને, તેમણે સંપાદન કરેલ અનેક ગ્રંથોથી થઇ ચુકેલ છે. તેમનું જીવન—ધ્યેય સાહિત્યને—ઇતિહાસને જ અવલંબેલું છે. તેઓએ પોતાનો શોખ પૂર્ણ કરવા ખાતર જૈન સમાજથી પણ વિશેષ વિસ્તીર્ણ જવાબદારીવાળું કામ સ્વીકારેલું છે. તેમના આ પગલાથી જો કે ગૂજરાતને તો લાભ જ છે, પરંતુ જૈન સમાજમાં તો સાહિત્યની દૃષ્ટિએ એક વિદ્વાન્ વ્યક્તિની ખોટ જ પડેલ છે. છેવટ પ્રભુ પ્રતિ અભ્યર્થના કે તેઓ આરોગ્યપૂર્વક આયુષ્માન્ થઇ સમાજ-સેવા કરવા શક્તિમાન્ બનો.

યોગ્યતાનુસાર પ્રસ્તાવના લખવા પ્રયત્ન કરેલ છે. તેમાં થયેલ સ્ખલના વિદ્વાન્ વાચકો દરગુજર કરશે.

તા. ૧૧—૧—૨૩.
અમદાવાદ.

છોટાલાલ મગનલાલ શાહ.
ઝુલાસણવાળા.

અનુક્રમણિકા.

અ. નં.		પૃષ્ટ.
૧	શ્રીરત્નકીર્તિસૂરિ-ચઉપઇ	૧
૨	શ્રીવૃદ્ધિવિજયગણિ નિર્વાણભાસ	૧૪
૩	શ્રીવિબુધવિમલસૂરિ-રાસ	૨૨
૪	શ્રીવિજયરત્નસૂરિ-રાસ	૩૭
૫	શ્રીરાજસાગરસૂરિ-નિર્વાણરાસ	૪૧
૬	શ્રીન્યાયસાગર-નિર્વાણરાસ	૬૮
૭	શ્રીવીરવિજય-નિર્વાણરાસ	૮૬
૮	કરમચંદ્રમંત્રિ-વંશપ્રબંધ	૧૦૬
૯	શ્રીસોમવિમલસૂરિ-રાસ	૧૩૪
૧૦	શ્રીદેવરત્નસૂરિ-ફાગ	૧૫૦
૧૧	શ્રીવિજયસેનસૂરિ-નિર્વાણરાસ	૧૫૯
૧૨	,, (દ્વિતીય નિર્વાણ)	૧૬૬
૧૩	શ્રીવિજયદેવસૂરિ-નિર્વાણ	૧૭૧
૧૪	શ્રીવિજયસિંહસૂરિ-નિર્વાણ	૧૭૭
૧૫	શ્રીવિજયપ્રભસૂરિ-નિર્વાણ	૧૮૨
૧૬	શ્રીહેમવિમલસૂરિ-ફાગ...	૧૮૬
૧૭	,, સજઝાય	૧૯૦
૧૮	શ્રીઆણંદવિમલસૂરિ-સ્વાધ્યાય	૧૯૩
૧૯	,, ...	૧૯૪
૨૦	શ્રીહીરવિજયસૂરિ-સલોકો	૧૯૬
૨૧	,, નિર્વાણ	૨૦૩
૨૨	,, પુણ્યખાનિ	૨૦૬
૨૩	શ્રીતેજરતનસૂરિ-સજઝાય	૨૧૦
૨૪	શ્રીસંયમરત્નસૂરિ-સ્તુતિ...	૨૧૨
૨૫	શ્રીધર્મલક્ષ્મીમહત્તરા-ભાસ	૨૧૫
૨૬	શ્રીમતી ઉદયચૂલા-સ્વાધ્યાય	૨૨૧
૨૭	શ્રીગુણનિધાનસૂરિ-સ્તુતિ	૨૨૩
૨૮	શ્રીજિનેશ્વરસૂરિ-દીક્ષાવિવાહવર્ણન રાસ	૨૨૪
૨૯	શ્રીજિનોદયસૂરિ-પટ્ટાભિષેક રાસ...	૨૨૮

૩૦	શ્રીજિનોદયસૂરિ-વીવાહલઉ...	૨૩૩
૩૧	સંઘપતિ સમરસિંહ-રાસ	૨૩૮
૩૨	શ્રીકલ્યાણસાગરસૂરિ-રાસ	૨૫૪
૩૩	શ્રીપં. હેમચંદ્રગણિ-રાસ	૨૬૫-૨૮૪

રાસ-સાર-સૂચી.

૧	રત્નકીર્તિસૂરિ	૧
૨	પં. વૃદ્ધિવિજયગણિ	૬
૩	વિબુધવિમલસૂરિ	૧૦
૪	વિજયરત્નસૂરિ	૧૫
૫	રાજસાગરસૂરિ	૨૧
૬	પં. ન્યાયસાગર	૨૮
૭	પં. વીરવિજય..	૩૬
૮	મંત્રી કર્મચંદ્ર પ્રબંધ	૪૨
૯	સોમવિમલસૂરિ	૭૫
૧૦	દેવરત્નસૂરિ	૮૬
૧૧	વિજયસેનસૂરિ	૮૭
૧૨	વિજયદેવસૂરિ	૯૦
૧૩	વિજયસિંહસૂરિ	૯૨
૧૪	વિજયપ્રભસૂરિ	૯૩
૧૫	હેમવિમલસૂરિ	૯૫
૧૬	આણંદવિમલસૂરિ	૧૦૧
૧૭	હીરવિજયસૂરિ	૧૦૫
૧૮	તેજરત્નસૂરિ	૧૧૦
૧૯	સંયમરત્નસૂરિ	૧૧૧
૨૦	ધર્મલક્ષ્મીમહત્તરા	,,
૨૧	ઉદયચૂલામહત્તરા	૧૧૨
૨૨	ગુણનિધાનસૂરિ	,,
૨૩	જિનેશ્વરસૂરિ	૧૧૪
૨૪	જિનોદયસૂરિ	૧૧૫
૨૫	સંઘપતિસમરસિંહ	૧૧૭
૨૬	કલ્યાણસાગરસૂરિ	૧૭૦
૨૭	પં. હેમચંદ્રગણિ	૧૭૩-૧૭૬

પરિશિષ્ટ નં. ૧

કાવ્યાન્તર્ગત સાધુઓની નામાવલિ.

આગમગચ્છ.

- જયાનંદસૂરિ ૧૫૩, ૧૫૬
- દેવરત્નસૂરિ ૧૫૧
- ધર્મહંસ ૨૧૪
- વિનયમેરૂસૂરિ ૨૧૨
- વિવેકરત્નસૂરિ ૨૧૪
- સંયમરત્નસૂરિ ૨૧૨

ઉપકેશગચ્છ.

- કક્કસૂરિ ૨૩૯
- દેવગુપ્તસૂરિ „
- યક્ષદેવસૂરિ „
- રત્નપ્રભસૂરિ „
- સિદ્ધસૂરિ „

ખરતરગચ્છ

- ગુણવિનય ૧૦૬, ૧૩૦, ૧૩૨
- જયસોમ ૧૦૬, ૧૩૦, ૧૩૨
- જિનકુશલ ૧૧૭, ૧૩૨, ૨૩૯, ૨૩૪
- જિનચંદ્ર ૧૦૬, ૧૦૯, ૧૨૦, ૧૨૬ ૨૨૮, ૨૨૯, ૨૩૬
- જિનદત્તસૂરિ ૨૨૮
- જિનપતિ ૨૨૬, ૨૨૮
- જિનપદ્મસૂરિ ૨૨૯
- જિનપ્રબોધસૂરિ ૨૨૭, ૨૨૮
- જિનલબ્ધિમુનીંદ્ર ૨૨૯
- જિનવલ્લભસૂરિ ૨૨૮
- જિનસિંહ ૧૦૬, ૧૩૦
- જિનહંસ ૧૧૫
- જિનેશ્વરસૂરિ ૨૨૫, ૨૨૭
- જિણેસરસૂરિ ૧૦૮
- જિનોદયસૂરિ ૧૨૮, ૨૩૦, ૨૩૧, ૨૩૩, ૨૩૮
- પ્રબોધમૂર્ત્તિ ૨૨૬
- વીરપ્રભગણિ ૨૨૬
- શાંતિસાગર ૧૧૫
- શ્રુતસાગર ૧૩૦
- સમયસુંદર ૧૩૦
- સોમપ્રભમુનિ ૨૩૬

તપાગચ્છ

- આણંદવિમલ ૩૫. ૮૫, ૧૯૩,૧૯૪
- આણંદશેખર ૯૫
- આણંદસોમ ૧૪૮
- ઉત્તમસાગર ૭૩, ૭૪
- ઉદયચૂલા ૨૨૧, ૨૨૨
- ઉદયસાગર ૮૨
- કપુરવિજય ૧૮, ૧૦૫
- કમલવિજય ૧૭૦
- કલ્યાણવિજય ૨૦૯
- કિરપાવિમલ ૨૭
- કીર્તિવિમલ ૨૩, ૨૬

કીરતિવિજય	૧૬૨
કીર્તિસાગર	૫૧
કુંઅરવિજય	૨૦૨
કુસલવિજય	૧૮
કુસલસાગર	૫૧
કૃપાસાગર	૫૧, ૬૭
ખિમાવિમલ	૨૭
ખીમાવિજય	૧૦૫
ખુશાલવિજય	૯૫
ગુણવિજય	૧૭૦
ગુણસાગર	૫૧
જગચંદ્રસૂરિ	૧૩૫
જયવિમલ	૧૬૭
જયવિજય	૨૦૯
જયસાગર	૮૨
જયાનંદસૂરિ	૧૩૫
જસવિજય	૧૦૫
જિતવિજય	૩૯, ૪૦
જેસંગજી	૧૬૭
જ્ઞાનવિમલ	૨૮, ૩૬
જ્ઞાનવિજય	૩૯
તિલકસાગર	૬૭
દર્શનસાગર	૫૧
દક્ષિચંદજી	૯૫
દાનવર્ધન	૧૯૦
દેવવિજય	૫૦
દેવસુંદરસૂરિ	,,
દેવેંદ્રસૂરિ	૧૩૫
ધર્મઘોષ	૧૩૫
ધર્મસાગર	૫૩, ૮૫
ધીરવિજય	૯૦, ૯૧
ધીરસાગર	૮૨
નંદિવિજય	૧૩૨
નયવિજય	૨૦૨
નેમિસાગર (સા. ગ.)	૪૬
ન્યાનસાગર ,,	૬૮, ૭૪, ૮૨
ભાણુવિજય	૯૦, ૯૨
ભાણુવિમલ	૩૦
મહિમાવિમલ	૩૩, ૩૪ વિગેરે
મણિસાગર (સા. ગ.)	૮૨
માણિકયસાગર	૫૧
માનવિજય	૯૫
માનસાગર (સા. ગ.)	૫૩
મુગતિસાગર	૪૬, ૪૮ વગેરે
મુનિસુંદરસૂરિ	૧૩૫
મેઘસાગર (સા. ગ.)	૫૧
રંગવિજય	૩૭, ૮૭, ૧૦૫
રત્નશેખરસૂરિ	૧૩૫
રત્નસાગર (સા. ગ.)	૫૩
રાજસાગર (સા. ગ.)	૪૫, ૫૦ આદિ
રામવિજય	૪૪, ૧૬૨
લખમિવિમલ	૨૨, ૨૭, ૧૩૫
લખમીસાગર	૧૮૭, ૨૨૨
લબ્ધિવિજય	૯૫
લબ્ધિસાગર (સા. ગ.)	૪૬, ૫૦
વલ્લભકુશલ	૨૮૪
વાન	૩૫
વિજયક્ષમાસૂરિ	૪૩ ૪૪
વિજયચંદ્ર	૨૦૨

विજयદાન ૩૫, ૧૬૦, ૧૬૭, ૧૭૦. ૧૯૯ વગેરે
વિજયદેવ „ ૪૭, ૪૯, ૧૬૧, ૧૭૧, ૧૭૫ વિગેરે.
વિજયદેવેન્દ્ર ૧૦૫
વિજયપ્રભ ૩૬, ૩૮. ૩૯, ૪૪ ૧૭૪, ૧૮૨ વગેરે
વિજયરત્ન ૪૦, ૪૨, ૧૮૫
વિજયસિંહ ૧૦૫, ૧૭૭
વિજયસેન ૩૫ ૧૫૯, ૧૬૩, ૧૬૭, ૧૬૮, ૧૭૨ વગેરે
વિજયહીર ૩૫
વિદ્યાચંદ ૧૬૫
વિદ્યાણુંદ ૧૩૫
વિદ્યાવિજય ૧૭૦
વિનયભાવ ૧૯૪, ૧૯૫
વિબુધવિમલ ૨૮, ૨૯ આદિ
વિમલવિજય ૩૯, ૪૩, ૧૮૫
વિવેકહર્ષ ૫૧, ૨૦૫
વીપા ૧૬૫
વીરવિજય ૮૬, ૯૦, ૧૦૫, ૧૭૦, ૧૮૧
વૃદ્ધિવિજય ૧૮, ૨૦, ૨૨
શાંતિવિજય ૭૬, ૧૬૨
શિવચૂલા ૨૨૨
શુભવિજય ૪૪, ૯૦, ૯૧, ૧૦૫
સકલહરષસૂરિ ૧૪૪
સત્યવિજય ૧૬, ૧૮, ૨૦, ૧૦૫
સાધુવિજય ૧૭૬
સુખસાગર ૨૦
સુમતિસાગર ૨૭, ૩૬
સુમતિસાધુસૂરિ ૧૩૫, ૧૮૯
સુંદરચંદ્ર ૨૭૮
સોમતિલકસૂરિ ૧૩૫
સોમપ્રભ ૧૩૫
સોમવિમલસૂરિ ૧૩૪, ૧૪૪
સોમસુંદરસૂરિ ૧૩૫
સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ ૧૪૪
સૌભાગ્યવિજય ૧૭૬
હરષાણુંદ ૨૦૫
હંસવિજય ૨૦, વગેરે
હીરજી ૧૫૯, ૧૭૬
હીરવિજયસૂરિ ૧૬૬, ૧૯૮, ૨૦૩
હીરહરષ ૧૯૮
હેમચંદ્ર ૨૯, ૨૬૫, ૨૭૪
હેમવિમલ ૩૫, ૧૪૪, ૧૮૧, ૧૯૧વિ.

રત્નાકર ગચ્છ

આનંદમુનિ ૨૨૦
ઉદયધર્મ ૨૧૯
ઉદયવલ્લભસૂરિ ૨૧૫, ૨૧૭, ૨૧૮ આદિ
જ્ઞાનસાગરસૂરિ ૨૧૫
ધર્મલક્ષ્મી ૨૧૭, ૨૧૮
રત્નચૂલા ૨૧૭, ૨૧૯
રત્નસિંહસૂરિ ૨૧૫
વિવેકશ્રી ૨૧૯

વિધિપક્ષ (અંચલ ગચ્છ)

ગુણનિધાનસૂરિ ૨૨૩

તેજરત્નસૂરિ ૨૧૦, ૨૧૧
ભાવરત્ન ૨૧૦
સિદ્ધાંતસાગરસૂરિ ૨૨૩
ભાવસાગર ૨૨૩

વૃદ્ધ તપાગચ્છ

ગંગવિજય ૧૩
ગુણસાગર ૧૩
ભુવનકીર્ત્તિ ૩, ૪, ૬, ૮
રત્નકીર્ત્તિ ૧, ૧૦, ૧૨
રાજકીર્ત્તિ ૭, ૮
રામવિજય ૧૩
સુમતિવિજય ૨, ૪, ૬, ૧૩
હેમવિજય ૧૩

સાગર ગચ્છ(તપા)

કલ્યાણસાગર ૨૫૪, ૨૫૮
ક્ષીરસાગર ૨૫૬, ૨૬૧
પુણ્યસાગર ૨૫૯
પ્રમોદસાગર ૨૫૬, ૨૫૭
માણિક્યસાગર ૨૬૪
લક્ષ્મીસાગર ૨૫૪
વૃદ્ધિસાગર ૫૨, ૬૭
શ્રુતસાગર ૫૧
સુરસાગર ૫૩
સુંદરસાગર ૫૩
હીરસાગર ૫૩

પરિશિષ્ટ નં. ૨

કાવ્યાન્તર્ગત ગૃહસ્થોની નામાવલી.

[1]અમદાવાદ.

કાહાનજી, ગમતાદે. ૭
પુંજી, લીલા ,,
રતન, ગમતાદે, નાગજી ૯
ગદુ ૧૩
આજમશાહ ૨૧
શાંતિદાસ, ૪૭, ૪૯, ૫૬વિ.
અમર ૪૭
વસ્તુપાલ ૫૦
વર્ધમાન ,,
વાઘજી ૫૨
શ્રીપાલ ,,
સંઘાજી ૫૩
અમરચંદ ,,
દેવકરણ ,,
રતન ,,
શાંતિદાસ ,,
નાના ,,
મેઘજી ,,
રાયચંદ ,,
અમીપાલ ,,
જેઠા ,,
રામજી ,,
વેણી ,,
વાઘા ,,

૧—રાજનગર, તેનાં રાજપુર આદિ પરાંનો સમાવેશ અમદાવાદમાં કરેલ છે.

પારસવીર	,,	પુંકસી	,,
કુંઅરજી	૫૪	આણુંદ	,,
વાઘજી	,,	અરહદાસ	,,
ભાણુ	,,	લખમીચંદ	૫૫
સુંદર	,,	માણિકયચંદ	,,
રાજધર	,,	હેમજી	,,
માધવજી	,,	જગડુ	૫૬
ઓધવ	,,	રાયસંઘ મધમાન	,,
વાછઓ	,,	કલ્યાણમલ	,,
પુંજીઓ	,,	સુંદરદાસ	,,
કીકા	,	સુરચંદ	,,
દેવકરણુ	,,	લાલચંદ	,,
ડુંગરસી	,,	મલુકચંદ	,,
તિલોકસી	,,	રૂપભદાસ	,,
કાંહાનજી	,,	ગુલાબચંદ	,,
હરદાસ	,,	વાઘજી	,,
સિંવદાસ	,,	વાઘો	,,
રતનજી	,,	સોભા	,,
કાંહનજી	,,	કપુરભાઇ	,,
રૂપભદાસ	,,	વીર	,
આસકરણુ	,,	ધરમદાસ	,,
મંગલ	,,	તેજસી	,,
જેઠા	,,	અમરચંદ	,,
હંસરાજ	,,	ટોકર	,,
વાલ્હા	,,	ઉત્તમ	,,
સુંદર ધરમદાસ	,,	નાનાસાહ	,,
વરધમાન	,,	ખેમસી	,,
શંખ	,,	સારંગ	,,
શતક	,,	સમરા	,,

હુરજી ,,
રતનજી ,,
રાજપાલ ,,
ભાણ ,,
ગોડીદાસ ,,
પ્રતાપસી ,,
સુરજી ,,
મનજી ,,
ઇંદ્રજી ,,
ધનિ ,,
જગશી ,,
સુરચંદ ,,
રૂપચંદ ,,
નારાયણ ,,
મંગલ ,,
છાંછો ,,
જિનદાસ ,,
નેમિદાસ ,,
ડુંગરશી ,,
હીરા ,,
મેઘજી ,,
સુંદર ,,
વીરદાસ ,,
લાલજી ,,
ઠાકર ,,
રવજી ,,
રૂપાવલી ,,
ઇંદ્રજી ,,
ધનજી ,,
રૂપજી ,,

દેવજી ,,
અખઈ ,,
જેઠા ,,
ધરમદાસ ,,
ઉદયસંઘ ,,
સોમો ,,
નેમિદાસ ,,
સોમકરણ ,,
મેઘ ,,
આસકરણ ,,
મૂલિઆ ૫૭
આદિઓ ,,
સનિઆ ,,
દેવરાજ ,,
થાનસંઘ ,,
મેઘા ,,
પાસદત્ત ,,
ધરમદાસ ,,
વીરચંદ ,,
સુરચંદ ,,
વાઘજી ,,
કાંહાનજી ,,
નાનજી ,,
ઉદયસંઘ ,,
પ્રતાપશી ,,
અમરશી ,,
ખેતા ,,
સતીદાસ ,,
તાલણસી ,,
તારાચંદ ,,

રવન	,,
પના	,,
જસુ	,,
લહુજી	,,
લાલજી	,,
વાંછા	,,
રવજી	,,
રૂપજી	,,
સુંદર	,,
જસવીર	,,
ગોપાલ	૫૭
ન્યાનચંદ અમીચંદ	૮૧
લાલચંદ	,,
મોતીચંદ	,,
ઝવેર પાનાચંદ	,,
કુસલભાઇ	,,
હીરચંદ	૮૩
સોભાગચંદ	,,
ભવાન મેઘજી	૮૪
નાનચંદ લાલચંદ	,,
પાનાચંદ રૂપચંદ	,,
ભવાનીદાસ	,,
ભાઇચંદ લખમીચંદ	,,
કુશલ વીરચંદ	,,
ભાઇચંદ તલકશી	,,
હીરા	,,
લાધો	,,
હીરાલાલ	,,
ઠાકરશી વાઘજી	,,
પ્રેમાભાઇ હેમાભાઇ	૮૭, ૯૭
જકોસર	૮૭
વિજયા	,,
ગંગા	,,
કેશવ	,,
રલીયાત	,,
લાલભાઇ ડીકુ	૯૪
ભવાન ગમાન	૯૭, ,,
હરખચંદ કરમચંદ	,,
ગુલાબચંદ જેચંદ	,,
ભગવાન	૯૬
ઇચ્છાશા	,,
વખત માનચંદ	,,
હરખા માનચંદ	,,
ગલાસા	,,
ભુરાભાઇ	૯૭
રૂપચંદ પાનાચંદ	,,
ઉમાભાઇ	૯૯, ,,
ત્રીકમદાસ	,,
હરકુંઅર	૯૮
ખીમચંદભાઇ	,,
હઠીસંઘ કેસરીચંદ	,,
દીનાનાથ	૯૯
પેમાભાઇ	૧૦૨
મગનભાઇ	,,
હીરાભાઇ	,,
ત્રીકમદાસ	,,
દલીચંદ	,,
જોઇતા	,,
ઉમાભાઇ હુકમચંદ	,,
મુલચંદ કરમચંદ	,,

લલ્લુભાઇ રાયચંદ	૧૦૨	રૂપા	૨૧૦
જેઠા ફુલચંદ	,,	કુંયરી	,,
ફતેભાઇ હીરાભાઇ	,,	તેજપાલ	,,
કરમચંદ	૧૦૬	કુંઅરજી વછરાજ	૨૧૧
વર્ધમાન	૧૪૧		
સમરથશાહ	,,	**અહમદનગર.**	
હીરૂ	,,	પુંજુ	૩,૪,૬
વચ્છ	,,	પ્રેમલદે	,, ૬
મધુ	,,	રૂપજી	૪
તેજરાજ	,,	રામજી	૪,૭
જસરાજ	,,		
દેવચંદ	,,	**આગ્રા.**	
પુણ્યપાલ	,,	ગોવર્ધનદાસ	૧૭૨
લખમી	,,	ચંપા	૧૯૯
દેવચંદ	,,	થાનસિંઘ	,,
ધનુ	,,	માનસિંઘ	૧૯૯
સોમજી	,,	અકબર	૧૯૯, ૨૦૧, ૨૦૩ આદિ
રામદાસ	,,	સલીમ	૧૭૧
કમલશી	,,		
રૂપુ	,,	**ઇડર.**	
રાજપાલ	,,	થિરો	૧૭૧, ૧૯૫
મૂલો	૧૬૭	લાડિમદે	,, ,,
વીપા	,,	જગતસિંહ	,,
ખાનખાના	૧૬૮	લાખો	,,
કાજી[1]	૧૬૯	માણિક	૧૯૩, ૧૯૪
પાદરી[2]	,,	મેઘા	,, ,,
ફિરંગી[3]	,,	ભાણરાજા	૧૯૪
ભગવાનજી	૧૭૩	વાઘકુમાર	૧૯૫

૧–૨–૩ ગૃહસ્થના નામ તરીકે નહીં પણ વિજાતીય જાતિ જાણવા માટે આપેલ છે.

ઉના.	
વિજેસંગ જેસંગ	૧૮૫
મેઘ	૨૦૫
ઔરંગાબાદ.	
મીઠીબાઇ	૩૦
જવેર	૨૭૯
કાનજી ધનજી	૨૮૦, ૨૮૧
[1]શ્રીકર્મચંદ્ર-પ્રબંધમાંથી.	
સાગરભૂપતિ	૧૦૭
માનવતી	,,
ખોહિથ	,,
ગંગદાસ	,,
જયસિંહ	,,
ખહિરંગદે	,,
શ્રીકરણ	૧૦૭
જેશંગ	,,
જયમલ્લ	,,
તાલ્હા	,,
ભીમા	,,
પદ્મા	,,
સોમસિંહ	,,
પુનપાલ	,,
રાયસિંહજી	,,
સમધર	,,
વીરદાસ	,,
હરિદાસ	,,
ઉધ્ધરણ	,,
જયતી	૧૦૮
તેજપાલ	,,
તારાદેવી	,,
વીલ્હા	૧૦૯
વીના	,,
કડુઆ	,,
મેરાગર	૧૧૦
માંડણ	૧૧૧
ઉદયકરણ	,,
ઉછરંગદે	
નરપાલ	,,
નાગદેવ	,,
જયધર	,,
જેસલ	,,
વિરમ	,,
વછરાજ	,,
દેવરાજ	,,
હંસરાજ	,,
રણમલ	૧૧૧
જોધા	જોધપુર ૧૧૨
નવરંગદે	,, ,,
વીકમ	,, ,,
વીમા	,, ,,
જસમાદેવી	,, ,,
જાખા	,, ,,

૧ ઉક્ત મંત્રિરાજના વંશજોએ અનેક સ્થળે નિવાસ કરેલ હોવાથી, વળી પુનઃ મૂળ સ્થાને પ્રત્યાગમન કરેલ હોવાથી નગરવાર સૂચન કરવું ઉચિત નહીં જણાવાથી પ્રબંધાન્તર્ગત નામોનું નિદર્શન કરેલ છે.

સુજા	,, ,,
સાંતલ	,, ,,
રંગદેવી	૧૧૩
લુણકરણ	,,
નરઉ	,,
રાજઉ	,,
ઘડસી	,,
વીસલ	,,
મેઘરાજ	,,
વિક્રમ	૧૧૪
દસૂ	,,
તેજા	,,
ભુણ	,,
હંસરાજ	,,
દસ્સુ નીખો	,,
જોગા રૂપકરણ	,,
ખેતસી નીખા જોગા	,,
સિવરાજ	,,
પંચાયણ	,,
સિંહરાજ	,,
શ્રીવંત	,,
જયવંત	,,
રૂપા	,,
કર્ણ	,,
શ્રીપાલ	૧૧૪
સદારંગ રાયમલ્લ	,,
તેજા	,,
પદમસી	,,
ઉદા	,,
વાલ્હાદેવી	,,
કર્મસિંહ	૧૧૪
શ્રીધરસિંહ	,,
નરસિંહ	,,
રતનસી	,,
ઠરમસી	,,
કોતિગદેવી	,,
સૂરિજમલ	,,
રાજધર	,,
સંસાર	,,
રાજધરમંત્રી	,,
માલ	,,
પીથા	,,
જયતા	,,
આન	,,
વસ્તા	,,
રાયપાલ	૧૧૫
માંડણ	,,
નૂર	,,
સુરતાણ	,,
સાંકર	,,
ઠાકુરસિંહ	,,
વયસલ્લ	,,
ભાખરસીહ	,,
રાયચંદ	,,
નેતસી	,,
ધનરાજ	,,
રાયપાલ	,,
રામદાસ	,,
સામીદાસ	,,
નરસિંહ	,,

ભીમરાજ	૧૧૫
અખ્ખા	,,
વયર	,,
વાઘ	,,
પંચાયણુ	,,
ડુંદરાજ	,,
સાંગણુ	,,
જિષ્ણુ	,,
ગઉડા	,,
લુણુકરણુ	,,
જયતસી	,,
પરતાપસી	,,
રતનસીહ	,,
તેજા	,,
વયરસી	,,
રૂપસીહ	,,
કૃષ્ણુ	,,
શ્રી રામજી	,,
નેતસી	,,
કરમસી	,,
સુરજમલ	,,
કર્મસિંહ	,,
કલ્યાણમલ્લ	૧૧૬
માલદેવ	,,
ભીમ	,,
કાન્હ	,,
ઠાકુરસીહ	,,
કસમીર દેવી	,,
પૂર્ણમલ્લ	,,
સુરજનસિંહ	,,
અચલ	૧૧૬
માન	,,
શ્રીરંગ	,,
નરસિંહ	,,
વાઝાદેવી	,,
મેઘરાજ	૧૧૭
નગરાજ	,,
અમર	,,
ભોજરાજ	,,
ડુંગરશી	,,
હંસધર	,,
હંસરાજ	,,
પદ્મસિંહ	,,
વઇરસીહ	,,
શ્રીચંદ	,,
સદારંગ	,,
કપૂર	,,
હરિરાજ	,,
યોધ	,,
ભાઇરવદાસ	,,
ભોજરાજ	,,
રામ	,,
અમરસિંહ	,,
સીપા	,,
સીહા	,,
સીમા	,,
સિંહરાજ	,,
સિવરાજ	,,
અર્જુન	,,
ખીમસીહ	,,

સુરજન	૧૧૪
ઝાંઝણુસી	,,
જોસહદે	,,
જીવરાજ	,,
જગહથ	,,
સીહા	,,
સીમા	,,
રાઘવ	,,
પંચા	,,
હમીર	,,
રાયમલ્લ	,,
સસા	,,
સિહરાજ	,,
જગમાલા	,,
સ્નિવરાજ	,,
ડુગરસીહ	,,
અચલ	,,
ભારહમલ્લ	,,
લાખણુસીહ	,,
જયંતસીહ	,,
જગરાજ	,,
સેરસાહ	૧૧૮
દેવા	૧૧૯
મેહાજલ	,,
અભય	,,
માના	,,
રાણાપુત્ર	,,
અમૃત	,
જયા	,,
વિજયા	,,
શિવા	૧૧૯
સુરતાણુદે	,,
ભગતાદે	,,
સુરૂપદે	,,
કર્મચંદ્ર	૧૨૧
સાંગણ	૧૨૩
સારંગ	,,
રાયસિંહ	૧૨૪
ભાગ્યચંદ્ર	,,
લખમીચંદ્ર	,,
દલપતિરાજ	,,
જસવંતદે	,,
કૃષ્ણુસિંહ	,,
સુરિજસિંહ	,,
વીરદાસ સાંકર	૧૨૭

ખંભાત.

સૂરો	૫૮
હરજી	,,
હેમજી	,,
અમરસી	,,
વાછો	,,
પાસવીર	,,
કરમચંદ	,,
શ્રીકરણ	,,
શ્રીપતિ	,,
મેઘાજી	,,
સોનપાલ	,,
દેવજી	,,
વિમલસી	,,
સમધર	૧૩૬
અમરાદે	૧૩૭

જસવંત ૧૩૭
અજરાજ ૧૪૧
લખમસી ,,
ખીમસી ,,
દેવચંદ ૧૪૭
જયચંદ ૧૪૪
વાઘરાજ મેઘરાજ ૧૪૫
કુંવરજી ૧૬૩
સોમા સોમકરણ ,,
જીવરાજ ૧૯૫
સીહ ૨૧૫
મેલાઇ ૨૧૬, ,,
રામવિ ,,
રમા ૨૧૭
રતનસીહ ૨૨૯
રતનો ,,
વસ્તુપાલ ,,
પૂનિમ ૨૩૦,૨૩૧

જલગામ

જવાહરસાહ ૨૮૩

જાનાગઢ

મહીપાલદેવ (રાજા) ૨૪૮

ડાભણી

આણંદશાહ ૧૫
ઉત્તમદે ૧૫
ઓઘો ૧૬

ઢિલિ

રૂદપાલુ ૨૨૯
નીખઇ ,,

રતનઉ ,,

દધીગ્રામ

પ્રેમજી ૧૦,૧૧
ફુલબાઇ ૧૧
દેવચંદ ,,
અમીચંદ ,,

દીવ

રાયચંદ ૧૭૫
મેઘબાઇ ૧૮૩
જૈતાંબાઇ ૧૮૪
અભયચંદ ,,

નડોલાઇ

કમા ૧૫૯,૧૬૭
કોડિમદે ,,
જેસંગજી ૧૬૦, ,, વિ

પાટણ

પ્રેમજી ૬૦
રતન ,,
જયરાજ ,,
જીવરાજ ,,
ગણુજી ,,
થાવરજી ,,
કલ્યાણ ,,
વસ્તુપાલ ,,
રાયસંઘ ,,
પદમ ,,
શિવચંદ ,,
કપૂર માણિક્ય ,,
ધરમદાસ ,,
પ્રેમજી કમલશી ,,

દેવચંદ ૧૪૧
ગોધુ ,,
તિહુણસી ,,
અમીપાલ ,,
સાંડુ ,,
વીરપાલ ,,
શ્રીવચ્છ ,,
ચાંડસી પેથડ ૧૫૧
કરણિગ ,,
કોડિમદે ૧૫૩ ,,
જાવડ ,,
મોકલ મૂધણ ૧૫૫
વિમલાઇ ૧૯૭
સાધેરા ૨૨૩
નગરાજ ,,
લીલા ,,
અલફખાન (સૂબો) ૨૪૧
જયતુ ૨૪૫
કોન્હુ ,,
હરિપાલો ૨૫૦ ,,
સંદૂકો ,,
સોમસીહ ,,
સાંગણ ,,
લુણિગ ,,

પાલનપુર

હીરો ૩૮
હીરાદે ,,
ન્યાનજી ,,
વીરજી ,,
જેઠા ,,
કુંઅરજી ૨૦૩,૧૯૬
હીરજી ,,
શ્રીપાલ ,,
નાથી ૨૦૧,૨૦૩
રૂદપાલુ ૨૩૧,૨૩૩,૨૩૫
ધારલદેવી ૨૩૧,૨૩૫
સમરિંગ ૨૩૩,૨૩૪,૨૫૨
દેગલ ૨૩૮,૨૪૫,૨૪૭
સમર ૨૩૮
આજડ ૨૩૯,૨૪૮
રતનશ્રી ૨૪૦
દેસલ ,,
સમરસિંહ ,,

પંચલાસાપુર

પાતરાજ ૧૮૯

બરહાનપુર

ધન્નો ૫૯
લાધો ,,
અમરા ,,
કસ્તુર લાલચંદ ૭૯

ભિન્નમાલ

મોટા ૭૦,૭૨
રૂપા ,, ,,
નેમિદાસ ૭૧,૭૨
શ્રીવધુ સામીદાસ ૭૯

મરૂધર

અજિતસિંહ (રાજા) ૪૨,૬૯

મરૂકોટ

નેમિચંદ ૨૨૪,૨૨૫,૨૨૬
લખમિણી ૨૨૪,૨૨૬
રતન ૨૨૯

મનોહરપુર (કચ્છ)

શવગણ ૧૯૨

માંણી	,,
મંડવ્.	
મંડણ	૨૨૦
ભીમ	,,
ભોજા	,,
માણિક	,,
કર્મસી	૨૧૧
કરમાદે	,,
મુંબાઇ.	
મોતીશાજી	૯૮
મેવાડ.	
સંગ્રામસિંહ	૪૨
ઉદયસંઘ	૧૬૭
રાધનપુર.	
થોભણ	૬૦
શ્રીપતિ	,,
નાનજી	,,
ગોડા	,,
ઈંદ્રજી	,,
વડગામ.	
ગાંગાગર	૧૮૬
ગંગા	,,
હદરાજ	૧૮૭
વડોદર.	
વખતચંદ ખુશાલ	૯૩
ધનજી વાલજી	,,
પ્રેમચંદ રહીદાસ	,,
ધનજી વાલજી	,,
માણેકશા	,,
વાગડ	
ખુમાણસિંહ (રાજા)	૪૧
વિજાપુર.	
જતનપાલ	૧૪૯
શ્રીપુર.	
સામલજી	૨૫૫
સોભાગદે	,,
સીતાપુર.	
લખમીચંદ	૨૩
રઇઆં	૨૫
ગોકુળ	,,
સાદરા.	
મૂલચંદ	૩૦
સારાંબાઇ	,,
સી[illegible]પુર	
દેવીદાસ	૪૫
કોડાં	,,
સીરોહી	
રાંણ	૧૪૦
સિંધપુર	
શાહ લાલુ	૨૮૧
સોભાગ	,,
ડુંગર	,,
અમરશી	,,
ગિરિધર	,,
નથુચંદ	,,
લખમીદાસ	,,
મોતીચંદ	,,
નિહાલચંદ	,,
હર્ષચંદ	,,
નેમિદાસ	,,
ઉદેસિંઘ	,,

માનસિંઘ	,,	**સૂરત.**	૨૬૮
નંદુ	,,	ઉદયસંઘ	,,
હીરા	,,	સુંદરજી	,,
લાલુ	,,	[illegible]	,,
ભવાનીદાસ	,,	શાંતિદાસ	,,
માણેકચંદ	,,	વીરદાસ	,,
નાથુભાઈ	,,	[illegible]	,,
ભગવતી	,,	પરમદાસ	,,
સુંદરદાસ	,,	નાગજી	,,
નાના	,,	પ્રેમા	,,
રૂપચંદ	,,	[illegible]	,,
ગુલાબચંદ	,,	લાલજી	,,
ધર્મચંદ	,,	[illegible]	,,
માણેકચંદ	,,	રૂપજી	,,
શોભાગ	,,	[illegible]	,,
રતનચંદ	,,	મેઘ	,,
નાના	,,	મંગલ	,,
સુરચંદ	,,	વીરદાસ ગોવિંદ	,,
ગટેલચંદ	,,	માણેકજી રવજી	,,
નંદુ	,,	મુલજી લાલજી	,,
ખીમા	,,	વરધમાન વરજીઓ	,,
વિઠલદાસ		ધરમદાસ જેસંગ	,,
સુદર્શન.		વીરજી ધનજી	,,
જીવનંદ	૨૬૬	તુલસી વિમલ	,,
જીવાંબાઇ	,,	ધનરાજ	,,
હેમરાજ	૨૬૭	માવજી	,,
		સુમતિ	,,